

“Sense Fuster, no sé què se n'haguera fet, del país”

Júlia Blasco (Serra, Camp de Túria, 1945) acaba de publicar a Edicions 3i4 ‘Joan Fuster: converses filosòfiques’, Premi Octubre d’Assaig del 2001. El llibre mostra el Fuster més ignorat: el del pensador amb inquietuds filosòfiques, i, al seu torn, esberla la imatge minimitzadora del Fuster nacionalista, precisament ara que es compleix el quarantè aniversari de ‘Nosaltres, els valencians’.

Júlia Blasco és llicenciada en Filosofia i Lletres i diplomada en Treball Social per la Universitat de València. Des del 1986 treballa a la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat Valenciana. *Joan Fuster: converses filosòfiques* és el seu primer llibre i aplega un recull de les converses que Júlia i el seu germà –Josep Lluís Blasco, catedràtic de Teoria del Coneixement a la Facultat de Filosofia de la Universitat de València– van mantenir amb l’assagista de Sueca a les acaballes de la dècada dels setanta i principi dels vuitanta. Del germà, Júlia, n’està molt agraïda, “pels seus consells i les seues orientacions impagables, més enllà del vincle familiar que ens uneix”. No debades, la feina ha estat feixuga: hores i hores de conversa amb el mestre de Sueca enregistrades en cintes magnetofòniques que han hagut de ser transcrites pacientment després d’un procés minuciós de selecció i ordenació. Núria Sapinya ha col·laborat en la transcripció d’un material ingent que l’autora havia desat al calaix i que, gràcies a Edicions 3i4, ix a la llum per mirar, ara sí, d’esvair la idea abjecta i esbiaixada d’un Fuster nacionalista *ad absurdum*: sempre amatent de les veleïtats polítiques relatives als Països Catalans.

—El llibre es remunta a les converses que vostè i el seu germà van tenir a ca Fuster entre els anys 1979 i 1981.

—Tot va començar uns Premis Octubre del 1978, quan li vam proposar a Fuster de tenir unes “converses filosòfiques”. Fuster, sorprenentment, va respondre de manera molt positiva.

S’hi va mostrar molt interessat. La intenció primera era fer una tesi de llicenciatura sobre el Fuster filòsof. Es tractava de veure el vessant filosòfic de l’obra de Fuster. A les converses, però, parlàvem de tot. Com que Fuster era tan abassegador a l’hora de parlar, jo portava un guió amb unes preguntes per tractar de sistematitzar una mica tot allò i ho enregistràvem. Fuster sempre em deia que tot allò no em serviria per a res. I, efectivament, tot aquell material va quedar guardat durant molt de temps. Perquè jo no sabia ben bé què fer-ne, de tot allò, perquè continuava amb la idea de fer un estudi acadèmic, una tesi de llicenciatura. Va ser quan va morir que vaig pensar que calia fer alguna cosa amb allò, però el 1992 la idea primitiva de la tesi ja l’havia descartada.

—La tasca de rescatar tot aquell material no deu haver estat gens fàcil.

—Transcriure les cintes no ha estat gens fàcil, no, perquè calia trobar una persona de confiança que transcriviera tot allò i prescindira, de manera selectiva, de la part amical i distesa característica de tota conversa entre gent que té uns vincles emocionals. Una vegada transcrit el material, em vaig plantejar l’esquema del llibre, que consta de dues parts: l’estudi sobre el pensament filosòfic de Fuster i les converses.

—Al llibre *Judicis finals*, Fuster defineix la filosofia com “L’art d’agafar la vaca pels collons”. Tota una declaració de principis, no?

—Amb allò volia dir que la metafísica és un impossible. Fuster estava

“Fuster és un humanista racionalista. No és un filòsof ortodox, però a la seua obra es poden rastrejar reflexions filosòfiques molt interessants”

completament en contra de la metafísica, per reaccionària i perquè plantejava problemes que no tenien solució. Ell barrejava els conceptes de filosofia i de metafísica. Llavors, hi havia aquesta confusió conceptual. Cal tenir en compte que als anys cinquanta arribava ben poca cosa interessant, culturalment parlant. Fuster es nodria de la *Revista de Occidente*, de les seues lectures en francès, de les llibreries de vell... Per això Josep Pla li va dir un dia: “Vostè té una cultura alemanya passada per Madrid.” La seua posició antagònica i bel·ligerant contra la metafísica no vol dir, però, que Fuster tinguera un concepte pejoratiu de la filosofia. Perquè Fuster valorava molt positivament les altres àrees de la filosofia. Pensava que la filosofia requeria el seu temps. Cosa que no succeeix, a parer de Fuster, amb la poesia. Que no era possible ser un filòsof de diumenge a la tarda, vaja.

—Per a vostè, Fuster era un filòsof?

—Fuster era un gran coneixedor dels clàssics de la filosofia. Considerava que calia llegir Plató, Aristòtil, sant Tomàs, Descartes, Kant, Hegel, Voltaire, Montaigne, Sartre..., si volíem conèixer la cultura occidental. Però hi afegia el marquès de Sade, per desengreixar, per posar un pessic d'alegria a la cosa. Fuster és un humanista racionalista, no és un filòsof ortodox. No

és un filòsof, però a la seua obra es poden rastrejar reflexions filosòfiques molt interessants disperses en un fotimer d'articles, d'aforismes i d'assajos diversos. Fuster és un pensador, un assagista amb opinions filosòfiques que tracta els temes generals de la filosofia. La seua preocupació és l'home. La intenció de Fuster no era de sistematitzar un corpus teòric, de bastir una teoria filosòfica sòlida, sinó d'elaborar un discurs sobre l'home, sobretot, i sobretot allò que el fa ser únic i el diferencia de la resta dels animals: l'art, la literatura, els ideals humanistes, el llenguatge...

—Hi ha gent que ha dit que Fuster ha estat un dels darrers humanistes catalans del segle XX.

—Ell era un gran defensor de l'humanisme, però no en el sentit clàssic del terme. Fuster m'explicava que a l'home li posen coturns. I m'ho explicava amb una imatge d'un home amb sabates altes, tot poderós, que ho dominava tot. Ell confiava en l'home en la mesura que feia un bon ús de la raó, en benefici del progrés. Quan diu que l'home és la mesura de totes les coses és conscient que cal tenir present també les seues limitacions. L'home hauria de preocupar-se, primer de tot, per la supervivència, i després, pel benestar. I ací hi ha, també, l'hedonisme com a principi vital.

—Fuster propugna un humanisme de baixa estofa: “una mediocritat —com diu ell— d'electrodomèstics, farmàcies, llibres de butxaca, d'espectacles afaibles...”. Un humanisme de burgès complagut, doncs, que aspira al benestar, a la plenitud d'aquell món incipient de la burgesia que va impulsar l'època medieval i que culmina a l'època contemporània.

—Sí, però la raó té límits. I això en Fuster és fonamental. L'home, ell ho explica de manera reiterada a la seua obra, no és el tot poderós que s'imaginaven els renaixentistes i els il·lustrats. Això suposa una concepció nova de l'humanisme. El seu mètode, que és l'escepticisme, el concep com a cautela d'esperar. Aquest humanisme té uns altres valors. Ara bé, jo no crec que es tracte d'un humanisme burgès,

perquè Fuster pretén que l'humanisme arribe a tothom. Ací hi hauria la concepció marxista. Això pot semblar incoherent, però no ho és en absolut. Ell diu: “Sóc asistemàtic però coherent, materialista.” I ací es refereix tant al materialisme biològic com al materialisme històric. Però de cap manera al materialisme dialèctic, perquè aquest, diu Fuster, “ni jo l'he entès ni crec que interesse a ningú”. Joan Fuster, d'altra banda, tenia molt clar que a l'hora d'escriure calia arribar a tothom.

—Era allò de la gentilesa del filòsof que deia Unamuno.

—Sí. Ell tractava de fer-se entendre per arribar al màxim de gent millor. Per això s'empenyava tant quan el censuraven. Perquè ell deia les coses d'una manera planera, intel·ligible, i pensava que era més important això que no tancar-se en un discurs hermètic. En una ocasió va publicar un article sobre Américo Castro a *La Vanguardia* i, cosa molt poc habitual a l'època, aquest diari va permetre una contestació del professor Aranguren amb una al·lusió a Wittgenstein, segons la qual calia callar de tot allò sobre el que no es podia parlar. Això, a Fuster, li va molestar molt perquè es feia un ús barroer del filòsof per justificar la censura.

—Fuster dessacralitza la filosofia. Té, per dir-ho així, una retirada per les coses insignificants de la vida diària. Al solipsisme *rimbombant* de “Yo soy yo y mi circunstancia” d'Ortega y Gasset, hi contraposa un distès “Jo sóc jo, la meua circumstància i l'aspirina”, molt més àcrata i planer.

—Fuster descriu els seus pensaments filosòfics amb l'eufemisme distorsionador de “filosofia de l'aspirina o de la nevera”. I ho fa a propòsit de com estava de decantat pel progrés.

—La concepció que té Fuster del llenguatge sembla que també mira de fer-se entendre.

—Fuster mira sempre de fer servir el llenguatge per expressar-se. No especula sobre ell a la manera de Wittgenstein. Per a ell, el llenguatge és la primera eina de coneixement. Quan parlava amb ell sobre el llenguatge,

vaig fer servir les concepcions que en tenen Quine i Wittgenstein, aquelles que fan referència a la teoria solipsista del llenguatge. Fuster parlava del coneixement de l'individu a través de l'espill, i jo això ho vaig relacionar amb la teoria wittgensteiniana de l'ull, a la impossibilitat de veure els límits del món a través de la mirada. Però Fuster em va dir que, en realitat, amb aquells aforismes, parlava de literatura més que no de filosofia o metafísica. Fuster trenca el llenguatge per poder expressar allò que li interessa.

—Què volia dir exactament quan recomanava Bertrand Russell perquè “no és un filòsof, sinó un detergent”?

—Ell recomana el Russell menys metafísic. El Russell que es pregunta pels valors i per la moral, per la solidaritat amb l'altre.

—La importància de la tecnologia, com a corol·lari de la raó, de l'avenç científic, de la idea de progrés humà, fins i tot en el sentit que li dóna el materialisme històric marxista, resulta com a mínim xocant en un humanista de pedra picada com Fuster.

—Fuster va ser un admirador incondicional de Montaigne. És des dels il·lustrats que la raó adquireix per a ell un gran pes. D'ací l'aforisme de “l'home és la mesura de totes les coses”. El seu humanisme, però, no el concep en el sentit de l'humanisme clàssic. Jo m'he preguntat moltes vegades sobre com congruava la defensa de l'humanisme amb la del progrés tecnològic. Perquè ell n'era un defensor total. Però ell deia que si l'home fa un bon ús de la raó, en pot eixir beneficiat. Abans era molt poc probable que en un poble es poguera sentir un concert d'òpera. Ara els mitjans audiovisuals ens permeten de sentir música de qualitat o de llegir llibres a preu de saldo.

—Fuster era conscient dels límits de la raó. Ben sovint fa servir l'escepticisme com a mètode i la ironia com a instrument de distanciament d'una realitat impossible d'encotillar. L'escepticisme de Fuster no és, però, una actitud. La consistència del mètode de l'escepticisme consistiria a esbandir aquesta realitat

Julia Blasco és l'autora de *Joan Fuster: converses filosòfiques* (Edicions 3i4), un assaig que especula entorn del pensament filosòfic de l'intel·lectual de Sueca.

escàpola amb el pessimisme de la intel·ligència i l'optimisme de la voluntat.

—L'escepticisme de Fuster no és una actitud davant la vida. És un mètode, una cautela d'esperar. Justament per la base que té de racionalista.

—Quin era, de bon començament, l'objectiu del seu llibre sobre Fuster?

—Quan li vaig plantejar la possibilitat de tenir unes converses, amb la idea d'elaborar el seu pensament filosòfic, Fuster s'hi va mostrar molt interessat. Perquè ell volia desempallegar-se de la idea monolítica del Fuster nacionalista. Volia que es coneguera una altra parcel·la dels seus interessos intel·lectuals. És veritat que Fuster és conegut sobretot com a activista per la llengua i pel país. Però això suposa, com ha explicat ell mateix més d'una vegada, una part relativament petita de la seua producció: al voltant d'un 10 o un 15%. Fuster va lluitar molt per l'obvietat. L'altra part de la seua obra és la del Fuster pensador i assagista. Crec que tot just ara que es compleix el quarantè aniversari de la publicació de *Nosaltres, els valencians*, el meu llibre aporta un document que resitua Fuster en altres parcel·les del

pensament. Fuster ha estat un pensador del segle XX no suficientment reconegut. Massa vegades incomprès i vilipendiat. Fins a l'extrem que va haver de patir atacs virulents a sa casa i contra la seua persona.

—Fins a quin punt podem contrarestar l'estereotip del Fuster nacionalista?

—Crec que és difícil perquè fins i tot aquells que als anys seixanta i setanta eren seguidors de les tesis de Fuster ara hi estan en contra, o no en volen saber res. Per tant, el meu llibre d'alguna manera és antifusterià, en el sentit que no reflecteix el Fuster més conegut. Però a mi em sembla que calia fer l'esforç i presentar un document obert, una mena de lletra de convidat que obrira un debat entorn de les dimensions de l'obra i del pensament de Fuster.

—Sense Fuster, el País Valencià no seria com és ara.

—No. Gràcies a la seua santa paciència, com deia ell, tenim, per posar un únic exemple, la Llei d'ús i ensenyament del valencià. Sense Fuster, no sé què se n'haguera fet, del país.

Juli Capilla